

Mogućnost korišćenja mera verbalne produkcije kao indirektne mere stava prema homoseksualnosti

Uvod

Dominantan pristup u izučavanju psiholoških fenomena je merenje putem samoizveštavanja. Ovaj ovakav pristup nailazi na veliki broj ograničenja, s obzirom da se oslanja na eksplicitnu subjektivnu evaluaciju unapred formulisanih stavki (Cohen, Beck, Brown, & Najolia, 2010). Kao osnovna ograničenja samoizveštavanja obično se navode strategije odgovaranja (akviesencija, ekstremno odgovaranje, itd.), davanje socijalno poželjnih odgovora, osetljivost ispitanika na formulaciju pitanja i kontekst ispitivanja, oslanjanje na sposobnost introspekcije ispitanika (Dambrun & Guimond, 2004; Fazio, 1995; Rasinski, 1989, Rust & Golombok, 1999; Paulhus & Vazire, 2007, Nisbett & Wilson, 1977). U cilju prevazilaženja ovih ograničenja, od šezdesetih godina sve su učestaliji pokušaji uvođenja alternativnih tehnika merenja, kao što su npr. prividni testovi znanja i različite grafičke skale. Međutim, tek devedesetih godina zapaženi su pokušaji uvođenja alternativnih tehnika merenja koje bi mogle prevazići, kako probleme standardnih metoda samoizveštaja tako i probleme standardizovanosti, pouzdanosti i objektivnosti ranijih alternativnih metoda. Jedna od zapaženijih metoda implicitnog merenja psiholoških fenomena koja pokušava da reši obe grupe problema je Test Implicitnih Asocijacija (Grenwald, Nosek, & Banaji, 2003, Grenwald, McGhee, & Schwartz, 1998).

Poslednjih godina, kao jedna od tehnika za merenje psiholoških fenomena, javlja se analiza verbalne produkcije putem kompjuterskih programa za automatsku analizu teksta. Analiza verbalne produkcije predstavlja značajan izvor podataka, zato što način i sadržaj onoga što osoba verbalno saopštava odlikava njen emocionalni, kognitivni, motivacioni i socijalni status (Pennebaker, 2002). Dakle, sadržaj i način na koji je nešto saopšteno nosi psihološki relevantnu informaciju kako o objektu o kome se govori ili piše tako i o samoj osobi koja saopštava. Poseban potencijal koji ima ispitivanje jezičke produkcije, leži upravo u njenim osnovnim osobinama. Naime, iako se pripadnici neke jezičke zajednice služe istim jezikom, ne govore svi na isti način, ne izražavaju svoja osećanja istim rečima, ne konstruišu iste recenice, ne upotrebljavaju podjednako često određene izraze, itd. Odabir reči, kojima će osoba izraziti svoja mišljenja i osećanja, retko je intencionalan proces (Hart, 2001), stoga su neki autori skloni da tvrde da verbalna produkcija predstavlja direktnu ekstenziju našeg unutrašnjeg sveta (Pennebaker, 2003). Dakle, verbalna produkcija je, u većini svojih aspekata, oslobođena manipulacije, koja je pod uticajem svesne kontrole samoprikazivanja. Upravo zbog toga,

ispitivanja parametara jezičke produkcije pruža mogućnost indirektnog ispitivanja psiholoških fenomena.

Leksička analiza ima bogatu istoriju upotrebe u psihološkim istraživanjima, pre svega u razumevanju afektivnih procesa kod različitih psihopatoloških grupa, npr. depresija i anksiozni poremećaji (Gortner, Rude, & Pennebaker, 2006; Lepore, 1997; Watson & Pennebaker, 1989), šizofrenija (Cohen, Alpert, Nienow, Dinzeo, & Docherty, 2008; Cohen, St-Hilaire, Aakres, & Docherty, in press), aleksitimija (Tull, Medaglia, & Roemer, 2005), post-traumatski stresni poremećaj (Bernard, Jackson, & Jones, 2006; Murray & Segal, 1994), poremećaji ishrane (Lyons, Mehl, & Pennebaker, 2006). Takođe, leksička analiza koristi se i u psihološkim istraživanjima obmanjivanja (Bond & Lee, 2005; Hancock, Curry, Goorha, & Woodworth, 2008; Newman, Pennebaker, Berry, & Richards, 2003; Vrij, Mann, Kristen, & Fisher, 2007), političkog uspeha (Pennebaker et al. 2005), rešavanja konflikata (Brett et al. 2007, Taylor & Thomas 2008), interpersonalnih odnosa (Simmons, Gordon, & Chambless, 2005; Slatcher, Vazire, & Pennebaker, 2008), itd.

Jedan od načina analize verbalne produkcije predstavlja primena programa za automatsku analizu teksta LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count) (Pennebaker, 2007). Ovaj program analizira tekst upoređivanjem svake pojedinačne reči sa rečnikom, odnosno bazom reči inkorporiranih u program i klasifikovanih u preko 70 kategorija. Srpska verzija rečnika sadrži preko 12 000 odrednica, a kategorije su hijerarhijski organizovane. Kategorije se mogu najopštije podeliti u one koje se odnose na lingvističke, psihološke i tematske parametre. Pored ovih kategorija postoje i dodatne kategorije koje se odnose na usmeni govor. U tabeli 1 prikazana je hijerarhijska struktura kategorija u rečniku, sa primerima odrednica za svaku od kategorija.

Tabela 1. Struktura rečnika (kategorije) i primeri odrednica koje pripadaju svakoj pojedinačnoj kategoriji

1.Lingvističke kategorije		3.Psihološke kategorije	
1.1. Ukupan broj reči		3.1. Socijalni procesi	
1.2. Prosečan broj reči u rečenici		3.1.1. Porodica	<i>mama, ujak, porod</i>
1.3. Broj rečničkih reči		3.1.2. Prijatelji	<i>cimer, drug, ortak</i>
1.4. Reči veće od 6 slova		3.1.3. Ljudi	<i>sugrađani, sused</i>
1.5. Ukupan broj funkcijskih reči		3.2. Afektivni procesi	
1.6. Zamenice		3.2.1. Pozitivne emocije	<i>sviđa, lepo, sreća</i>
1.6.1. Lične zamenice		3.2.2. Negativne emocije	<i>grozno, prevara</i>
1.6.1.1. Prvo lice jednine	<i>ja, moj</i>	3.2.3. Strah i anksioznost	<i>zabrinut, briga</i>
1.6.1.2. Prvo lice množine	<i>mi, naš</i>	3.2.4. Bes i ljutnja	<i>drzak, dovraga</i>
1.6.1.3. Drugo lice	<i>ti, vaš, tvoj</i>	3.2.5. Tuga	<i>plač, jad, lišen</i>
1.6.1.4. Treće lice jednine	<i>on, njegov</i>	3.3. Kognitivni procesi	
1.6.1.5. Treće lice množine	<i>oni, njihov</i>	3.3.1. Uvid	<i>objasni, shvatam</i>
1.6.2. Nelične zamenice	<i>neki, niko, svaki</i>	3.3.2. Kauzacija	<i>stoga, izaziva</i>
1.7. Glagoli	<i>trčim, ići, znaju</i>	3.3.3. Diskrepanca	<i>teže, treba, umesto</i>
1.8. Pomoćni glagoli	<i>ću, bih, smo</i>	3.3.4. Nesigurnost	<i>otprilike, eventualno</i>

1.9. Prošlost	<i>davno, juče</i>	3.3.5. Sigurnost	<i>kategorično, moraš</i>
1.10. Sadašnjost	<i>sada, trenutno</i>	3.3.6. Inhibicija	<i>barijera, osujeti</i>
1.11. Budućnost	<i>ubuduće, sutra</i>	3.3.7. Inkluzija	<i>preuzet, prihvaćen</i>
1.12. Prilozi	<i>uvek, veoma, baš</i>	3.3.8. Ekskluzija	<i>sem, stran, van</i>
1.13. Predlozi	<i>na, ka, iz</i>	3.4. Perceptivni procesi	
1.14. Veznici	<i>dakle, ali, odnosno</i>	3.4.1. Vid	<i>belo, svetlucač</i>
1.15. Negacije	<i>nije, neće, nisam</i>	3.4.2. Sluh	<i>kuc, doziva, glas</i>
1.16. Negativne reči	<i>nesreća, neaktivan</i>	3.4.3. Osećaj/ oset	<i>opipam, kiselo</i>
1.17. Superlativi	<i>najbolji, najkraći</i>	3.5. Biološki procesi	
1.18. Kvantifikatori	<i>mnogo, puno</i>	3.5.1. Telo	<i>noga, lice, malje</i>
1.19. Brojevi	<i>jedan, deseti</i>	3.5.2. Zdravlje	<i>kašlje, lekar, brufen</i>
1.20. Psovke/informalizmi	<i>mrš, muda, omg</i>	3.5.3. Seks i ljubav	<i>orgazam, nag, ljubi</i>
2. Tematske kategorije		3.5.4. Ingestiv	<i>pečenje, piće, gutam</i>
2.1. Posao	<i>preduzeće, plata</i>	3.6. Relativne kategorije	
2.2. Postignuće	<i>samouveren, šampion</i>	3.6.1. Kretanje	<i>prolazi, putujem, ide</i>
2.3. Razonoda	<i>hobi, surfovanje, igra</i>	3.6.2. Prostor	<i>ring, sever, hodnik</i>
2.4. Kuća	<i>dom, kapija, kauč</i>	3.6.3. Vreme	<i>ikad, januar, kasno</i>
2.5. Novac	<i>kupiti, dinar, plaćati</i>	4. Kategorije u usmenom govoru	
2.6. Religija	<i>pop, pričest, krštenje</i>	4.1. Potvrđivanje	<i>svakako, vau, aha</i>
2.7. Smrt	<i>masakr, mrtav, pokojni</i>	4.2. Nefluentnost	<i>hmm, mm, uf</i>
		4.3. Fileri/ poštapalice	<i>bla, brate, mislimm</i>

Analiza gramatičkih kategorija pruža informaciju o tome na koji način osoba nešto saopštava, analiza tematskih kategorija pruža informaciju o tome šta osoba saopštava, odnosno o temi o kojoj govori, dok analiza psiholoških kategorija pruža informaciju o tome kako se osoba odnosi prema tome što saopštava.

Ovakav pristup omogućava objektivnu i potencijalno visoko osetljivu meru socijalnog ponašanja, s obzirom da se automatski analizira svaka pojedinačna reč u ispitanikovom iskazu (Cohen, Beck, Brown, & Najolia, 2010; Mahl & Gill, 2010). S obzirom da se procena teksta vrši upotrebom računarskog programa, izbegnuti su nedostaci standardne procene teksta od strane procenjivača, kao što su ograničen stepen slaganja, neekonomičnost i nedovoljna distanca između procenjivača i objekta procene (Tausczik & Pennebaker, 2010). Takođe, ovaj metod podrazumeva analizu verbalne produkcije u svom prirodnom obliku, a ne analizu ispitanikovih odgovora na unapred formulisane stavke, te se ne susreće sa problemima standardnih metoda merenja, kao što je npr. akviesencija, ekstremno odgovranje i sl. S obzirom da je verbalna produkcija spontana, mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora je ograničena. Takođe, kada su u pitanju standardne lingvističke kategorije, nije jasno koje bi kategorije bile socijalno poželjne a koje ne. Ispitanik saopštavajući nešto nije svestan koje i kakve informacije koje su deo njegove verbalne produkcije su relevantne i predstavljaju predmet merenja. S obzirom da ispitanik ne može držati pod svesnom kontrolom sve aspekte verbalne produkcije, ovakav vid analize mogao bi se pokazati posebno značajnim u ispitivanju za ispitanika osetljivih tema.

Veza između stavova i parametara jezičke produkcije

U relativno malom broju istraživanja tehnika leksičke analize, preciznije analiza putem LIWC-a, korišćena je kao indirektna tehnika merenja stavova. Neka od dosadašnjih istraživanja pokazuju da različite varijable dobijene na osnovu LIWC analize, kao što su pozitivan i negativan afekat, kognitivni procesi i neke tematske i lingvističke kategorije, mogu biti markeri valence i jačine stava prema eutanaziji (O'Hara & Schober, 2004). Tako je dobijeno da su osobe koje su definisale eutanaziju koristeći neke od reči iz kategorija ljutnja, kauzacija, smrt, nesigurnost, prvo lice singulara i/ili prvo lice plurala u većem postotku slučajeva izveštavali o svom stavu kao promenljivom, nasuprot onima koji su svoj stav ocenili kao čvrst ili veoma čvrst. Takođe, osobe koje su koristile reči iz kategorije anksioznost ili bar jednu reč iz kategorija kognitivnih procesa su se sa manjom verovatnoćom protivile eutanaziji, nego osobe koje su definisale eutanaziju nekoristeći reči iz ovih kategorija. U jednom drugom istraživanju, dobijeno je da izražavanje pozitivnih emocija, mera dobijena putem LIWC-a, korelira sa negativnim, ali ne i sa pozitivnim stavom prema starim osobama, dok izražavanje negativnih emocija nije koreliralo ni sa pozitivnim ni sa negativnim stavom (Lee, 2009). Takođe, parametri jezičke produkcije pokazuju diskriminativnu validnost kada su u pitanju grupe, kojima se pripadnost bazira na zauzimanju određenih stavova. Tako, se osobe sa konzervativnim stavovima razlikuju od onih sa liberalnim na LIWC varijablama¹ kada govore o moralnim pitanjima (Graham, Haidt, & Nosek, 2009), osobe sa pro-anoreksičnim stavovima pokazuju specifične lingvističke karakteristike u situaciji samoprezentacije, kao što su veći broj pozitivnih emocija, manje anksioznosti i kognitivnih procesa, češću upotrebu reči koje se odnose na sadašnjost nego na prošlost i manje reči koje se odnose na socijalne procese i smrt (Lyons, Mehl, & Pennebaker, 2006). Dakle, s obzirom na mali broj dosadašnjih istraživanja, upotrebu različitih kriterijumskih varijabli i nejednoznačne rezultate, postavlja se pitanje mogućnosti korišćenja LIWC-a kao metode za ispitivanje odnosa prema različitim stavskim objektima.

Priroda mera verbalne produkcije

Važno teorijsko i praktično pitanje je tumačenje mera dobijenih putem LIWC-a, odnosno prirode mera u terminima implicitno-eksplicitno. Naime, sami autori ne definišu LIWC ni kao implicitnu ni kao eksplicitnu metodu, već navode, da ovakav tip analize verbalne produkcije ima neke zajedničke osobine sa implicitnim metodama, pre svega cilj da otkriju socijalno psihološke procese koje drugim metodama nisu dostupne, odnosno koje ispitanici imaju tendenciju da prikrivaju (Tausczik & Pennebaker, 2010). U različitim istraživanjima mere dobijene na osnovu LIWC-a tumače se kao

¹ LIWC varijable korišćene u ovom istraživanju bile su posebne kategorije konstruisane za ovo istraživanje, tako da ih nema mnogo smisla navoditi s obzirom da ih mi ne možemo testirati i da ne znamo tacan sadržaj tih kategorija.

implicitne (Buckley & Cameron, 2011; Schultheiss & Brunstein, 2001), ili neodređeno kao laboratorijske mere socijalnog ponašanja (Cohen, Beck, Brown, & Najolia, 2010), a najčešće se ne govori o njihovoj prirodi u terminima implicitno-eksplicitno, već se navode kao lingvističke mere. Teorijski, analiza verbalne produkcije mogla bi se smatrati implicitnom merom, s obzirom da je izbor reči kojima se nešto saopštava retko kontrolisan, brz i nenameran proces (Chung & Pennebaker, 2007). Ove i slične karakteristike su osnovne odlike procesa koji se mere implicitnim tehnikama (De Houwer, 2006). U skladu sa ovim pretpostavkama postoje nalazi da lingvistički stil predstavlja implicitni marker socijalne pripadnosti (Ireland & Pennebaker, 2010) i ukazuje na implicitne interpersonalne procese koji su centralni u romantičnim vezama (Ireland, et al. 2011). Takođe, LIWC mere dobijene analizom iskaza u oglasima za upoznavanje pokazuju se uspešnim u klasifikovanju osoba spram njihovih implicitnih namera (Jurafsky, Ranganath & McFarland, 2009). Neuropsihološki nalazi da se osobe sa deficitom u spontanom prepoznavanju emocija i implicitnim afektivnim procesima razlikuju od osoba bez deficita na LIWC merama, kao što su afektivni i socijalni procesi, a da razlika izostaje na testovima u kojima se sugerise obraćanje paznje na emociju, ukazuju na značaj lingvističke analize za izučavanje implicitnih procesa (Heberlein, 2003). Sa druge strane, empirijski podaci ne govore u prilog konvergencije parametara verbalne produkcije, dobijenih putem LIWC-a i standardnih implicitnih mera stavova kao što su IAT (Cohen, Beck, Brown, & Najolia, 2010) i test znanja (Lee, 2009). Takođe, parametri verbalne produkcije ne pokazuju korelacije sa implicitnim, već sa eksplicitnim merama samopoimanja (Bosson, 2000). Ipak, jos uvek nema empirijskih istraživanja koja za cilj imaju pozicioniranje parametara verbalne produkcije, dobijenih putem LIWC-a, spram različitih implicitnih i eksplicitnih mera, te ne postoje jasni dokazi o prirodi mera dobijenih putem LIWC-a.

U ovom istraživanju parametri verbalne produkcije dobijeni putam LIWC-a biće korišćeni kao jedna od mera stava prema homoseksualnosti. Stav prema homoseksualnosti tradicionalno se meri upitničkom tehnikom (De Houwer, 2006), te je u tu svrhu poslednjih četrdesetak godina razvijen veliki broj skala (npr. Morrison & Morrison, 2002; Raja & Stokes, 1998; Logan, 1996; Hudson & Ricketts, 1980; Milham, San Miguel & Kellogg, 1976; Smith, 1971). Međutim, istraživanja pokazuju da poslednjih dvadeset godina negativni stavovi prema osobama homoseksualne orijentacije slabe kada se mere standardnom upitničkim metodom (Herek, 2000; Hicks & Lee 2006, Steffens & Wagner, 2004; Yang, 1997), a da se takav trend ne uočava na upitnicima dizajniranim da detektuju suptilnije forme predrasuda (Morrison & Morrison, 2002). Postavlja se pitanje da li predrasude zaista postepeno blede ili su ispitanici zbog socijalnog pritiska ka toleranciji skloni prikrivanju svojih negativnih stavova. S obzirom da izražavanje negativnog stava prema homoseksualnosti, u društvima koja teže toleranciji, nije u skladu sa socijalnim normama (Cullen & Barnes-Hornes, 2008), može se očekivati da će ispitanici pri popunjavanju upitnika imati tendenciju davanja socijalno poželjnih odgovora, odnosno da će sopštavati neutralniji ili čak pozitivniji stav prema homoseksualnosti od

onog koji zaista imaju. Ispitanici danas retko saopštavaju negativne stavove prema pripadnicima homoseksualne populacije, ali zanimljivo je primetiti da trend opadanja negativnih stavova izostaje kada se stav meri nekom od indirektnih tehnika (Cullen & Barnes-Hornes, 2008). Takođe, nalazi pokazuju da implicitne mere imaju više korelacije sa afektivnim nego sa kognitivnim aspektima stava prema homoseksualnosti (Banse, Seise & Zerbes, 2001) i da su korelacije između mera dobijenih putem implicitnih i eksplicitnih tehnika uglavnom umerene (Steffens & Buchner, 2003). S obzirom da korišćenje analize verbalne produkcije u situaciji kada su ispitanici skloni davanju socijalno poželjnih odgovora omogućava prevazilaženje ovog problema, verujemo da bi ovakav vid analize mogao biti pogodna tehnika za ispitivanje stava prema homoseksualnosti.

Cilj

S obzirom da dosadašnja istraživanja stava prema homoseksualnosti nisu uključivala merenje putem analize verbalne produkcije, ciljevi ovog istraživanja su provera mogućnosti upotrebe leksičke analize kao indirektnih tehnika za merenje stava prema homoseksualnosti i sticanje boljeg uvida u prirodu dobijenih mera putem poređenja sa drugim implicitnim i eksplicitnim merama. Kako bi se proverila mogućnost upotrebe LIWC-a u merenju stava prema homoseksualnosti, mere dobijene ovim metodom biće upoređene sa merama samoprocene ispitanika i merama dobijenim putem Testa Implicitnih Asocijacija. Takođe, poređenje mera dobijenih putem LIWC-a i drugih mera stava prema homoseksualnosti, daće jasniju sliku o prirodi mera verbalne produkcije, kada se one koriste za ispitivanje stavova.

Hipoteze

Da li možemo meriti stav prema homoseksualnosti putem LIWC-a?

Imajući u vidu dominaciju afektivne komponente u stavu prema homoseksualnosti, osnovna pretpostavka je da će se u verbalnoj produkciji, u zavisnosti od toga da li je stav pozitivan ili negativan, javljati različite emotivno zasićene reči, te se može pretpostaviti da parametri jezičke produkcije koji spadaju u kategoriju afektivnih procesa budu najbolji markeri valence stava, te se može očekivati da:

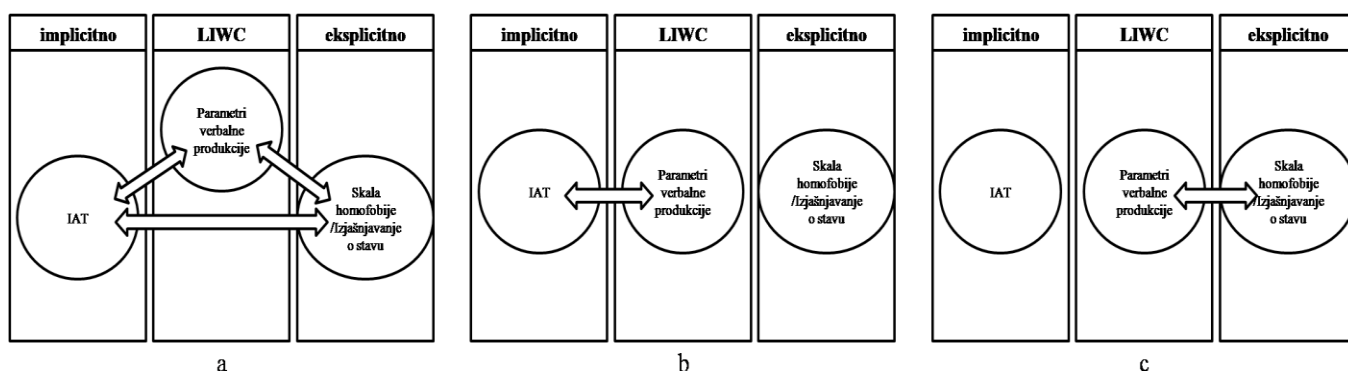
- LIWC varijabla *pozitivne emocije* korelira sa stavom prema homoseksualnosti merenim putem samoprocene, i to tako da učestalija upotreba reči koje oslikavaju različite pozitivne emocije bude praćena pozitivnijim stavom prema homoseksualnosti i obrnuto.
- LIWC varijable *negativne emocije, bes i ljutnja, anksioznost i strah* koreliraju sa stavom prema homoseksualnosti merenim putem samoprocene, i to tako da učestalija upotreba

reči koje oslikavaju različite negativne emocije bude praćena negativnijim stavom prema homoseksualnosti i obrnuto.

Kako nalazi ranijih studija u kojima su parametri verbalne produkcije korišćeni kao mere stavova, pored afektivnih procesa, ukazuju na relevantnost i drugih kategorija jezičke produkcije, poput kognitivnih procesa i specifičnih tematskih kategorija, pretpostavka je da neke od tih kategorija mogu stajati u izvesnom odnosu sa stavom prema homoseksualnosti, te će njihova veza biti proverena, međutim, jasnih očekivanja po tom pitanju nemamo.

Kakva je priroda mera verbalne produkcije?

U istraživanju će, takođe, biti proveren odnos parametara verbalne produkcije i eksplicitnih i implicitnih mera stava prema homoseksualnosti. Naime, pitanje koje se postavlja je kako se mere jezičke produkcije pozicioniraju u odnosu na implicitne i eksplicitne mere. Moguće je predvideti relativno veliki broj odnosa u kojima se mogu naći ove tri vrste mera. Ukoliko bi se pokazalo da su parametri jezičke produkcije iz različitih situacija visoko korelirani, imalo bi smisla posmatrati ih kao jedinstvenu meru, koja je nazavisna od instrukcije u konkretnom zadatku. U tom slučaju postoji nekoliko mogućih odnosa eksplicitnih, implicitnih i mera verbalne produkcije. Na slici 1. Grafički su prikazani mogući odnosi među merama.

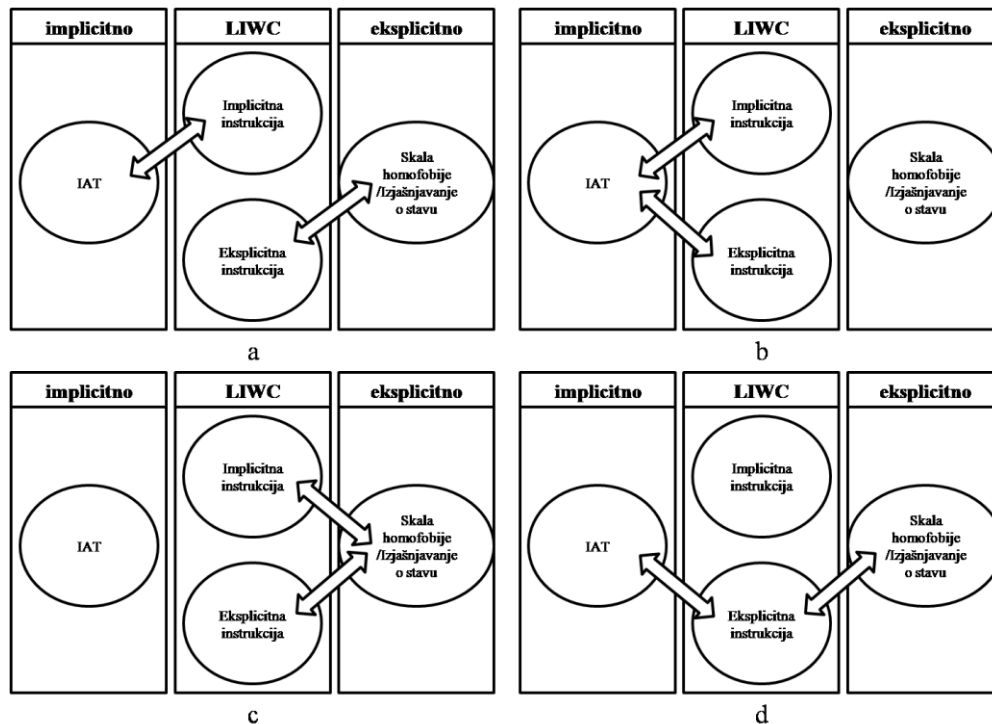

Slika 1. Mogući odnosi između različitih mera stava prema homoseksualnosti kada se mere verbalne produkcije posmatraju nezavisno od situacije

U slučaju da su sve tri mere međusobom visoko povezane (slika 1.a), možemo govoriti o stavu prema homoseksualnosti kao nezavisnom od metode merenja. Kada bi se pokazalo da eksplicitne i implicitne mere nisu međusobno visoko korelirane, a da mere verbalne produkcije koreliraju značajno više sa nekom od njih (slike 1.b i 1.c), mogli bismo govoriti o merama verbalne produkcije kao sušinski bližim jednoj, nego drugoj vrsti mera. Tako bismo u situaciji prikazanoj na slici 1.b govorili o merama verbalne produkcije kao blizim implicitnim merama, što je u skladu sa teorijskim postavkama analize verbalne produkcije. Sa druge strane, ukoliko bi mere verbalne produkcije bile značajno više

povezane sa eksplicitnim merama stava (slika 1.c), ovakav rezultat predstavljao bi potvrdu empirijskih nalaza o većoj konvergenciji eksplicitnih, nego implicitnih mera i parametara verbalne produkcije.

Ukoliko se ipak pokaže da parametri verbalne produkcije dobijeni u različitim situacijama međusobno nedovoljno povezani, moguć je znatno veći broj odnosa između različitih mera stava prema homoseksualnosti. Neki od mogućih odnosa prikazani su na Slici 2.

Slika 2. Mogući odnosi između različitih mera stava prema homoseksualnosti kada se mere verbalne produkcije posmatraju odvojeno za svaku od situacija

S obzorom na razlike u zahtevima zadataka iz kojih se uzimaju mere verbalne produkcije, najverovatniji sklop rezultata prikazan je na slici 2.a. U ovom slučaju parametri verbalne produkcije dobijeni u situaciji kada se od ispitanika traži eksplicitno izražavanje stava, konvergirali bi ka eksplicitnim merama dok bi parametri verbalne produkcije, dobijeni u situaciji kada se od ispitanika ne traži izražavanje stava već, upotreba stavskog objekta u kratkoj priči, konvergirali ka implicitnim merama.

Varijable

Kao implicitna mera stava prema homoseksualnosti biće korišćena D mera dobijena kao razlika između kongruentnog i nekongruentnog zadatka u okviru Testa Implicitnih Asocijacija. Kao eksplicitne mere stava prema homoseksualnosti biće korišćeni: skor na skali homofobije i eksplicitno izjašnjavanje o stavu na ajtemu *Moj stav o homoseksualnosti je* (ponuđeni odgovori: 5-veoma pozitivan, 4-pozitivan, 3-neutralan, 2-negativan, 1-veoma negativan). Kao indirektna mera stava

prema homoseksualnosti biće korišćeni parametri jezičke produkcije afektivni procesi, kognitivni procesi i tematske kategorije u situaciji sa manje i više eksplicitnom instrukcijom.

Metod

Uzorak

Uzorak će činiti 90 studenata treće godine psihologije.

Instrumenti

Skala homofobije. Skala sadrži 25 ajtema, i sastoji se od 5 subskala: Averzivno ponašanje (5 ajtema), Doživljaj odvratnosti (5 ajtema), Strah od narušavanja sopstvenog seksualnog identiteta (5 ajtema), Rigidnost socijalnih normi (5 ajtema) i Nipodaštavanje (5 ajtema). Averzivno ponašanje podrazumeva spremnost na akciju protiv pripadnika homoseksualne populacije, kao i tendenciju izbegavanja kontakata sa osobama homoseksualne orijentacije. Doživljaj odvratnosti odnosi se na javljanje negativnih emocija u prisustvu ili pri pomisli na osobe homoseksualne orijentacije. Osobe sa negativnim stavovima doživljavaju pripadnike homoseksualne populacije kao ugrožavajuće po društvene norme i poredak, kao i po seksualni identitet pojedinca. Takođe, često su sklone pridavanju manje vrednosti i diskriminaciji osoba homoseksualne orijentacije. Zadatak ispitanika je da zaokruživanjem brojeva na petostepenoj Likertovoj skali (od uopšte se ne slažem do u potpunosti se slažem) izrazi stepen slaganja sa svakom tvrdnjom. Sumiranjem odgovora sa svih ajtema ispitanika dobija se konačni skor ispitanika na testu i to tako da veći skor govori o većoj izraženosti negativnog stava prema homoseksualnosti. Skala homofobije nalazi se u Dodatku 1.

S obzirom na to da subskale pokazuju izrazitu konvergentnost, prilikom obrade podataka biće uzet u obzir samo skor ispitanika na celom testu.

IAT. Test Implicitnih Asocijacija koji se sastoji od standardnih 7 blokova. Stimulusi će biti slikovni za kategorije Gej i Strejt, dok će za kategorije Dobro i Loše biti korišćeni verbalni stimulusi. Stimulusi za IAT prikazani su u Tabeli 2. Slike koje će biti korišćene za kategorije Gej i Strejt nalaze se u Dodatku 2.

Tabela 2. Stimulusi koji će biti korišćeni za IAT

Dobro	<i>RADOST, LEPOTA, LJUBAV, SREĆA, PRIJATNOST</i>
Loše	<i>TUGA, AGONIJA, STRAH, MRŽNJA, ODVRATNO</i>
Gej	<i>Slike poljubca homoseksualnih parova (muškarci u svih 5 slika)</i>
Strejt	<i>Slike poljubca heteroseksualnih parova</i>

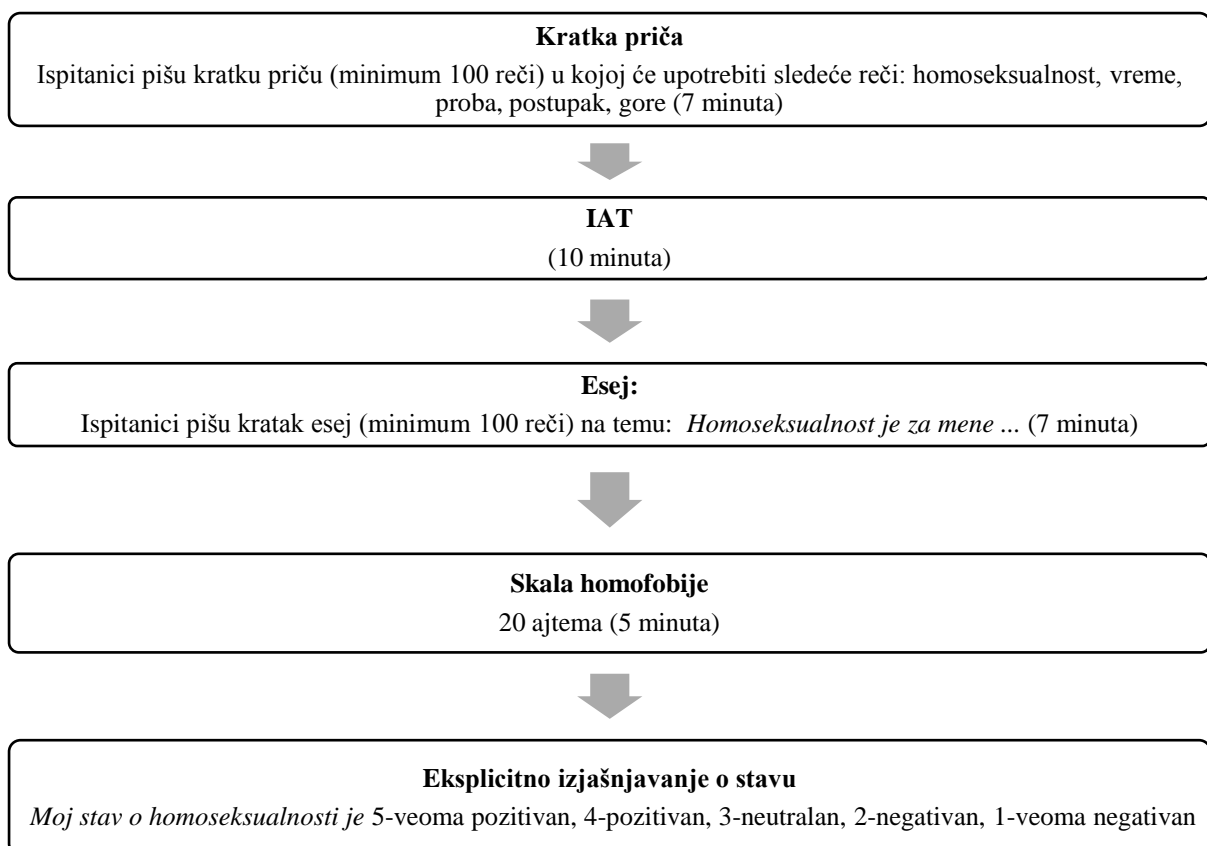
Kratka priča. Zadatak u kome se od ispitanika traži da napiše kratku priču (minimalna dužina 100 reči) u kojoj treba da iskoristi reči: homoseksualnost, vreme, proba, postupak, gore. Vremensko ograničenje rada na ovom zadatku je 7 minuta.

Esej. Zadatak u kome se od ispitanika traži da napiše kratak esej na temu *Homoseksualnost je za mene...* Minimalna dužina eseja je 100 reči. Vremensko ograničenje rada na ovom zadatku je 7 minuta.

Eksplicitno izjašnjavanje o stavu. Odgovor na ajtem: *Moj stav o homoseksualnosti je: 5 veoma pozitivan, 4 pozitivan, 3 neutralan, 2 negativan, 1 veoma negativan*

Procedura

Ispitivanje će biti sprovedeno grupno i odvijće se u za to unapred predviđenoj prostoriji Filozofskog fakulteta. Ispitivanje će voditi jedan ispitivač koji će ispitanicima davati usmena uputstva i koji će voditi računa o tome da rešavaju zadatke predviđenim redosledom. Redosled zadataka će biti unapred fiksiran, tako da će uvek počinjati sa zadacima u kojima je predmet merenja manje eksplicitan, odnosno, od indirektnih ka direktnim merama stava. Redosled zadataka je shematski prikazan na Slici 3.

Slika 3. Shematski prikaz procedure

Sve predviđene zadatke ispitanici će raditi individualno na računarima. Ispitivač će se, nakon usmenih informacija o svrsi i trajanju eksperimenta i davanja grupnog uputstva, reći ispitanicima da mogu da pristupe rešavanju prvog zadatka.

Kratka priča. Ispitanicima će najpre biti zadato usmeno uputstvo da na svojim računarima otvore fajl u kome će napisati kratku priču dužine 100-150 reči, u kojoj treba da upotrebe reči homoseksualnost, vreme, proba, postupak, gore. Ispitanici će biti obavješteni da za rešavanje ovog zadatka imaju 7 minuta. Dva minuta pred kraj predviđenog vremena ispitanicima će biti rečeno koliko im je vremena preostalo. Po isteku predviđenog vremena ispitanici će biti zamoljeni da dovrše započetu rečenicu i prestanu sa radom. Pošto se to uradi ispitanicima će biti rečeno da se prelazi na sledeći zadatak.

IAT. Ispitanici na računarima rade Test Implicitnih Asocijacija. Okvirno vreme rešavanja ovog zadatka je 10 minuta. Pošto svi ispitanici završe sa IAT-om, prelazi se na sledeći zadatak.

Esej. Ispitanicima se daje uputstvo da otvore novi fajl u kome treba da napišu kratak esej na temu *Homoseksualnost je za mene...* dužine 100-150 reči. Ispitanicima će pre početka rada biti usmeno saopšteno da vreme predviđeno za rešavanje ovog zadatka iznosi 7 minuta. Dva minuta pred kraj predviđenog vremena ispitanici će biti obavješteni koliko im je vremena preostalo. Po isteku predviđenog vremena ispitanici će biti zamoljeni da dovrše započetu rečenicu i prestanu sa radom. Pošto završe sa pisanjem eseja, ispitanicima će biti rečeno da se prelazi na sledeći zadatak.

Skala homofobije. Ispitanicima se daje instrukcija da popune upinik. Okvirno vreme rešavanja testa je oko 5 minuta.

Eksplicitno izjašnjavanje o stavu. Nakon popunjavanja poslednjeg ajtema na skali homofobije, ispitanici odgovaraju na pitanje *Moj stav o homoseksualnosti je* zaokruživanjem jednog od ponuđenih odgovora: 5-veoma pozitivan, 4-pozitivan, 3-neutralan, 2-negativan, 1-veoma negativan.

Literatura

- Banse, R., Seise, J., and Zerbes, N. (2001). Implicit attitudes toward homosexuality: Reliability, validity, and controllability of the IAT. *Zeitschrift für Experimentelle Psychologie*, 48, 145-160.
- Bernard, M., Jackson, C., & Jones, C. (2006). Written emotional disclosure following first-episode psychosis: effects on symptoms of post-traumatic stress disorder. *British Journal of Clinical Psychology*, 45, 403-415.

- Bond, G. D., & Lee, A. Y. (2005). Language of lies in prison: Linguistic classification of prisoners' truthful and deceptive natural language. *Applied Cognitive Psychology, 19*, 313-329.
- Bosson, J. K., Swann, W. B., & Pennebaker, J. W. (2000). Stalking the perfect measure of implicit self-esteem: the blind men and the elephant revisited? *Journal of Personality and Social Psychology, 79*, 631-43
- Brett, J. M., Olekalns, M., Friedman, R., Goates, N., Anderson, C., & Lisco, C. C. (2007). Sticks and stones: Language, face, and online dispute resolution. *Academy of Management Journal, 50*, 85-99.
- Buckley, J. & Cameron, L. D. (2011) Automaticity of Exercise Self-Regulatory Efficacy Beliefs in Adults With High and Low Experience in Exercise Self-Regulation. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 33*(3), 325-348.
- Chung, C. K., & Pennebaker, J. W. (2007). The psychological function of function words. In K. Fiedler (Ed.), *Social communication: Frontiers of social psychology* (pp. 343-359). New York: Psychology Press.
- Cohen, A., Alpert, M., Nienow, T., Dinzeo, T., & Docherty, N. (2008). Computerized measurement of negative symptoms in schizophrenia. *Journal of Psychiatric Research, 42*, 827-836.
- Cohen, A. S., Beck, M. R., Brown, L. A., & Najolia, G. M. (2010). Decoupling implicit measures of pleasant and unpleasant social attitudes. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 41*, 24-30.
- Cohen, A.S., St-Hilaire, A., Aakre, J.M., Docherty, N.M. (2009). Understanding anhedonia in schizophrenia through lexical analysis of natural speech. *Cognition and Emotion, 23*. 569-586.
- Cullen, C., Barnes-Holmes, D. (2008). Implicit Pride and Prejudice: A Heterosexual Phenomenon? In: *The Psychology of Modern Prejudice*. Nova Science Publishers.inc.
- Dambrun, M., and Guimond, S. (2004). Implicit and explicit measures of prejudice and stereotyping: Do they assess the same underlying knowledge structure? *European Journal of Social Psychology, 34*, 663-676.
- De Houwer, J. (2006). What are implicit measures and why are we using them. In R. W. Wiers & A. W. Stacy (Eds.), *The handbook of implicit cognition and addiction* (pp. 11-28). Thousand Oaks, CA: Sage Publishers.
- Docherty, N.M., St-Hilaire, A., Aakre, J.M., & Seghers, J.P. (2009) Life events and high trait reactivity together predict psychotic symptom increases in schizophrenia. *Schizophrenia Bulletin, 35*: 638-645.
- Fazio, R. H. (1995). Attitudes as object-evaluation associations: Determinants, consequences, and correlates of attitude accessibility. In R. E. Petty and J. A. Krosnick (Eds.), *Attitude strength, antecedents and consequences* (pp. 247-282). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Graham, J., Haidt, J., & Nosek, B. A. (2009). Liberals and Conservatives Rely on Different Sets of Moral Foundations. *Journal of Personality and Social Psychology, 96* (5), 1029-1046.
- Greenwald, A. G., Nosek, B. A., & Banaji, M. R. (2003). Understanding and using the Implicit association test: I. An improved scoring algorithm. *Journal of Personality and Social Psychology, 85*, 197-216.
- Greenwald, A.G., McGhee, D.E. & Schwartz, J.L.K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The Implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 1464-1480.
- Gortner, E. M., Rude, S. S., & Pennebaker, J.W. (2006). Benefits of expressive writing in lowering rumination and depressive symptoms. *Behavior Therapy, 37*, 292-303.
- Hancock, J. T., Curry, L. E., Goorha, S., & Woodworth, M. (2008). On lying and being lied to: A linguistic analysis of deception in computer-mediated communication. *Discourse Processes, 45*, 1-23.
- Hart, R. P. (2001). *Redeveloping DICTION: Theoretical considerations*. See West
- Heberlein, A. S., Adolphs, R., & Pennebaker, J. (2003). Effects of Damage to Right-Hemisphere Brain Structures on Spontaneous Emotional and Social Judgments. *Political Psychology, 24* (4). 705-726.
- Herek, G. M. (2000). The psychology of sexual prejudice. *Current Directions in Psychological Science, 9*, 19-22.

- Hicks, G. R., and Lee, T. (2006). Public attitudes toward gays and lesbians: Trends and predictors. *Journal of Homosexuality*, 51, 57-78.
- Hudson, W. W., and Ricketts, W. A. (1980). A strategy for the measurement of homophobia. *Journal of Homosexuality*, 5, 357-372.
- Ireland, M. E., & Pennebaker, J. W. (2010). Language style matching in writing: Synchrony in essays, correspondence, and poetry. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99 (3), 549-571
- Ireland, M. E., Slatcher, R. B., Eastwick, P. W., Scissors, L. E., Finkel, E. J., & Pennebaker J. W. (2011). Language Style Matching Predicts Relationship Initiation and Stability. *Psychological Science*, 22 (1), 39-44.
- Jurafsky, D., Ranganath, R., & McFarland, D. (2009). Extracting Social Meaning: Identifying Interactional Style in Spoken Conversation. Proceedings of NAACL HLT 2009.
- Lee, Y. (2009). Measures of student attitude on aging. *Educational Gerontology*, 35, 121-134.
- Lepore, S. J. (1997). Expressive writing moderates the relation between intrusive thoughts and depressive symptoms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1030-1037.
- Logan, C. (1996). Homophobia? No, Homopredjudice. *Journal of Homosexuality*, Vol. 31(3), 31-53.
- Lyons, E. J., Mehl, M. R., Pennebaker, J. W. (2006). Pro-anorexics and recovering anorexics differ in their linguistic Internet self-presentation. *Journal of Psychosomatic Research* 60, 253-256.
- Mehl, M. R., & Gill, A. J. (2010). Automatic text analysis. In S. D. Gosling & J. A. Johnson (Eds.), *Advanced methods for conducting online behavioral research* (pp. 109-127). Washington, DC: American Psychological Association.
- Milham, J., San Miguel, S.L., Kellogg, R. (1976). A Factor - Analytic Conceptualization of Attitudes Toward Male and Female Homosexuals, *Journal of Homosexuality*, 2 (1), 3-10
- Morrison, M.A., and Morrison, T.G. (2002). Development and validation of a scale measuring modern prejudice toward gay men and lesbian women. *Journal of Homosexuality*, 43, 15-37.
- Murray, E. J., & Segal, D. L. (1994). Emotional processing in vocal and written expression of feelings about traumatic experiences. *Journal of Traumatic Stress*, 7, 391-405.
- Newman, M. L., Pennebaker, J. W., Berry, D. S., & Richards, J. M. (2003). Lying words: Predicting deception from linguistic styles. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 665-675.
- Nisbett, R.E. & Wilson, T.D. (1977). Telling more than we know: Verbal reports on mental processes. *Psychological Review*, 8, 231-259.
- O'Hara, M. and Schober, M.F. (2004). Attitudes and Comprehension of Terms in Opinion Questions about Euthanasia. Proceedings of the American Statistical Association, Section on Survey Research Methods. Alexandria, VA: American Statistical Association.
- Paulhus, D. L., & Vazire, S. (2007). The self-report method. In R. W. Robins, R. C. Fraley, and R. Krueger (Eds.), *Handbook of Research Methods in Personality Psychology* (pp. 224-239). New York: Guilford Press.
- Pennebaker, J. (2002). What our words can say about us: Toward a broader language psychology. *Psychological Science Agenda*, 15(1), 8-9.
- Pennebaker, J.W., Booth, R.J., & Francis, M.E. (2007). Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC2007): A computer-based text analysis program [Computer software]. Austin, TX: LIWC.net.

- Pennebaker, J. W., Mehl, M. R., & Niederhoffer, K. G. (2003). Psychological Aspects of Natural Language Use: Our Words, Our Selves. *Annual Review of Psychology, 54*, 547-577.
- Raja, S., and Stokes, J. P. (1998). Assessing attitudes toward lesbians and gay men: The Modern Homophobia Scale. *Journal of Gay, Lesbian, and Bisexual Identity, 3*, 113-134.
- Rasinski, K. A. (1989). The effect of question wording on public support for government spending. *Public Opinion Quarterly, 53*, 388-394.
- Rust, J., and Golombok, S. (1999). *Modern psychometrics: The science of psychological assessment* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Schultheiss, O. C., & Brunstein, J. C. (2001). Assessment of implicit motives with a research version of the TAT: Picture profiles, gender differences, and relations to other personality measures. *Journal of Personality Assessment, 77*, 71-86.
- Simmons, R. A., Gordon, P. C., & Chambless, D. L. (2005). Pronouns in marital interaction. *Psychological Science, 16*, 932-936.
- Slatcher, R. B., Vazire, S., & Pennebaker, J. W. (2008). Am “I” more important than “we”? Couples’ word use in instant messages. *Personal Relationships, 15*, 407-424.
- Smith, K. T. (1971). Homophobia: A tentative personality profile. *Psychological Reports, 29*, 1091-1094.
- Steffens, M. C., and Buchner, A. (2003). Implicit Association Test: Separating transsituationally stable and variable components of attitudes toward gay men. *Experimental Psychology, 50*, 33-48.
- Steffens, M. C., and Wagner, C. (2004). Attitudes toward lesbians, gay men, bisexual women, and bisexual men in Germany. *Journal of Sex Research, 41*, 137-149.
- Tausczik, Y. R., & Pennebaker J. W. (2010). The psychological meaning of words: LIWC and computerized text analysis methods. *Journal of Language and Social Psychology, 29*(1), 25-54.
- Taylor, P. J., & Thomas, S. (2008). Linguistic style matching and negotiation outcome. *Negotiation and Conflict Management Research, 1*, 263-281.
- Tull, M. T., Medaglia, E., & Roemer, L. (2005). An investigation of the construct validity of the 20-Item Toronto Alexithymia Scale through the use of a verbalization task. *Journal of Psychosomatic Research, 59*, 77-84.
- Vrij, A., Mann, S., Kristen, S., & Fisher, R. P. (2007). Cues to deception and ability to detect lies as a function of police interview styles. *Law and Human Behavior, 31*, 499-518.
- Watson, D., & Pennebaker, J. W. (1989). Health complaints, stress, and distress: exploring the central role of negative affectivity. *Psychological Review, 96*, 234-254.
- Wright, L. W., Adams, H. E., and Bernat, J. (1999). Development and validation of the Homophobia Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 21*, 337- 347.
- Yang, A. S. (1997). Trends: Attitudes toward homosexuality. *Public Opinion Quarterly Autumn, 61*, 477-507.

Dodatak 1.

	1 NIMALO SE NE SLAŽEM	2 UGLAVNOM SE NE SLAŽEM	3 NITI SE SLAŽEM, NITI SE NE SLAŽEM	4 UGLAVNOM SE SLAŽEM	5 U POTPUNOSTI SE SLAŽEM				
1	Nikada ne bih vređao homoseksualce.			1	2	3	4	5	
2	Bilo kakve akcije protiv gej populacije za mene su neprihvatljive.			1	2	3	4	5	
3	Kada bismo se dobro organizovali, mogli bismo da prevaspitamo homoseksualce.			1	2	3	4	5	
4	Sarađivao/la bih sa osobama homoseksualne orijentacije.			1	2	3	4	5	
5	Homoseksualnost bi trebalo iskoreniti.			1	2	3	4	5	
6	Ne razumem šta je ljudima toliko gadno kada se spomene gej populacija.			1	2	3	4	5	
7	Ne vidim zbog čega bi seks među gej populacijom trebalo posmatrati kao nešto prljavo.			1	2	3	4	5	
8	Ne smeta mi da pogledam film sa homoseksualnom tematikom.			1	2	3	4	5	
9	Kada vidim homoseksualce osetim mučninu i srce počinje da mi lupa.			1	2	3	4	5	
10	Gadi mi se kad vidim dve osobe istog pola kako se strasno ljube.			1	2	3	4	5	
11	To što je neko homoseksualac ne sprečava me da ga cenim kao ličnost.			1	2	3	4	5	
12	Biti homoseksualac ne znači biti manje vredan.			1	2	3	4	5	
13	Ne sudim o ljudima na osnovu toga sa kim idu u krevet.			1	2	3	4	5	
14	Homoseksualac je samo politički korektan naziv za pederčinu.			1	2	3	4	5	
15	Homoseksualci nisu osobe vredne poštovanja.			1	2	3	4	5	
16	Gej je ok.			1	2	3	4	5	
17	Nedopustivo je da jedno civilizovano društvo progoni homoseksualce kao da su zveri.			1	2	3	4	5	
18	Homoseksualce treba izolovati kako ne bi uništavali naše društvo.			1	2	3	4	5	
19	Homoseksualci su tumor svakog društva.			1	2	3	4	5	
20	Biti homoseksualac je amoralno.			1	2	3	4	5	
21	Da sam gej, ponosio/la bih se time.			1	2	3	4	5	
22	Radije bih se ubio nego bio gej.			1	2	3	4	5	
23	Kada bi me privukla osoba istog pola, ignorisao/la bih to i pokušao/la da budem normalan/na.			1	2	3	4	5	
24	Da sam homoseksualac ne bih mogao/la da izađem na ulicu od sramote.			1	2	3	4	5	
25	Plašim se i same pomisli na intimne odnose sa osobom istog pola.			1	2	3	4	5	

Dodatak 2.

Stimulusi koji će u IAT-u biti korišćeni za
kategoriju Strejt

Stimulus 1.

Stimulus 2.

Stimulus 3.

Stimulus 4.

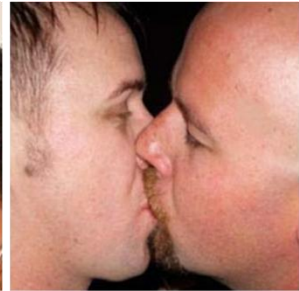

Stimulus 5.

Stimulusi koji će u IAT-u biti korišćeni za
kategoriju Gej

Stimulus 1.

Stimulus 2.

Stimulus 3.

Stimulus 4.

Stimulus 5.